

DIRİLİŞ

DÜNYA GÖRÜŞÜ VE
SEZAI KARAKOÇ
SEMPOZYUMU

Sezaî Karakoç

20-21
KASIM
2015

SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ

T.C. BAŞBAKANLIK
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK KÜLTÜR MERKEZİ

SEZAI KARAKOÇ'UN ESERLERİNDE SOSYAL KONULAR

Dr.Şakir DİCLEHAN

Sezai Karakoç'un dillendirdiği, özellikle şiir kalıplarına döktüğü Sosyal konuları, birkaç başlık altında toplamak mümkündür. Doğu- İslam Dünyası'ndaki edebi akım ve atılımlarının, kadının peşinden sürüklenip giden şiir tema'sının öncelik kazanması ve bu edebiyatın kadına olan aşırı düşkünlüğüne karşın, Karakoç'un birinci önceliğinin sosyal konular oluşturması ve bunları şiir diliyle ifade etmesi , oldukça dikkat çekicidir.Bu nedenle Doğu-İslam Dünyası'nda ve özellikle ülkemizde şair,ressam,romancı ve hikayecilerin beyinlerine kadının oturtulmuşluğuna,kadından söz edilmeyen bir edebiyatın sanki hiç kalmamışlığına ve dünyada kadının gölgesinden ve güzelliğinden başka bir şey görmeyişine, edebi akımların ısrarına ve her tarafı sarmışlığına bizzat tanıklık eden Karakoç,İçte ve Dışta cereyan eden önemli sosyal konuları şiirinin merkezine alır ve bunları kendine özgü bir biçimde işler.Kalp sızısı ve kanıyla yazılmayan bir şiire,ölü gözüyle bakan veya ölmek üzere olduğuna inanan Karakoç,Anadolu'nun çilekeş insanının dertlerine neşter vurur ve onun ruhunda yankı bulan olaylara ve yaşadığı sıkıntılara ayna tutmayı öncelikle yeğler .Büyük sanatkarlara ilham kaynağı olan hadiselere değinirken onlara uygun tarzda kalem oynatır. Topluma hayat ve yiğitlik saçmadıkça, ne şairin şiirinde, ne şarkıcının şarkısında ve ne de türkücünün türküsünde hayır yoktur. Dünya gerçeği ile dünya ötesi gerçeği birleştirerek yekpare hale getiren ve aynı kaderin çizgileri içinde ele alan Karakoç, insanı bu kader içinde yorumlamaya çalışır.

Çağındaki İnsanın Durumu

Şahıs diktasına dayanan hükümetler, yanlış felsefeler, doğruluğuna inanılan dünya ve hayat görüşü, bozulmuş inançlar ve merkezine sadece kadını oturtan edebi akımlar ve bütün bunların tümü, insan değerini küçümseme ve onun kıymetini düşürmede sanki ittifak etmişçesine bir ortam oluşturulmuş ve ardı-arkası kesilmeyen kavga ve ideolojilerin, toplumsal ve ekonomik durumun bozuk oluşu, insanlarda hayata karşı şiddetli bir öfke ve kin gelecekte ümit kesme, dolayısıyla kompleksli ve karışık bir duygunun oluşmasına zemin hazırlamış ve istenmeyen bir durum meydana gelmiştir.

Bu tür bir ortamın izlerini, İslam Tarihi'nde aramaya başladığımızda, bizi hayal kırıklığına uğratan bir durumla karşı karşıya geliriz. Tasavvuf Edebiyatı'ndaki bazı Acem sofileri: "Ölmeden önce ölünüz" cümlesiyle ifade edilen FENA/YOKLUK

keyfiyetini ısrarla teşvik ve davet etmeleri, ne yazık ki böyle bir edebiyatın oluşmasına ve ortaya konulmasına zemin hazırlamıştır. Bunlar, kişilik ve benliği inkarda o kadar aşırı gitmişler ki, sonuçta şahsiyete değer vermek ve her türlü mücadelenin, hareket ve eylemin, uğraş ve meşguliyetin temel dayanak ve kaynağı olan kişiyi sevmek, hor görülmüş ve ruhi kemal yolunda ilerlemeğe engel teşkil ettiği telakkisi yaygınlaşarak kök salmaya başlamıştır.

Davetçiler ve tasavvuf ehli, melek özelliğine bürünmeğe ve beşeri hallerden uzaklaşmaya teşvikte öylesine aşırı gitmişler ki, sonuçta insan, beşeriyetinden kaçır ve yükselmesinin insani boyut ve özelliğini korumada değil, ona karşı çıkmada olduğuna inanır olmuştur. Ve o insani özelliklerden uzaklaşıp meleklere benzedikçe mutluluk ve olgunluğa bir adım daha yaklaşacağına inanılmıştır.

Böyle bir anlayış ve felsefenin etkisi, toplumdaki çözüntü ve idarecilerin baskısı sonucu dünyaya ve hayata siyah gözlükle bakan, yaşamdan firar eden ve insanları da uğursuz, hatta değersiz gören bir nesil yetişmeğe başlamıştır. Geçmişe baktığımızda Ebu'l-Ala el-Maarri'nin yaptığı gibi, zürriyetlerine karşı onların meydana gelmelerine sebep olmakla cinayet işledikleri için babalarına karşı, kin ve öfke terennüm eden karamsar ve kötümser bir edebiyat ve şiir her tarafı istila etmiş ve kaplamıştır

Ülkemizdeki Şiirin Geçmişi

Sezai Karakoç'un şiirlerinin yayınlanmaya başladığı 1950 yılları sonrası dönemde bir taraftan Orhan Veli şiirinin etkilerini olanca yaygınlığıyla sürüp gittiği, diğer taraftan **II.Yeni** diye adlandırılan akımın kendine taraftar bulmaya çalıştığı bir dönemdir.

Orhan Veli tarzındaki şiir anlayışı, hemen hemen genel edebiyat anlayışı ve değerlendirişi üstünde bir sulta kurma çabasında idi ve şiir ilkel anlamda bir esprinin kurbanı edilmek isteniyordu. Eski şiir alaya alınarak, aşk, savaş, kahramanlık,vuruşkanlık,ölüm ve benzeri temalar ile topluma ait değerler basite indirgeniyor,küçük bir nükte ve espri,bütün bu oluşları çözmeye yetecek şekilde genel bir kanı halinde yaygınlaştırılıyordu.

“Ne atom bombası

Ne Londra Konferansı

Bir elinde cımbız,

Bir elinde ayna;

Umurunda mı dünya!”

Şeklindeki dizeler, bu anlayışın bir yansıması halinde şiire yansiyordu. Bütün bu anlamsız ve doğal etkenler sonucunda insan genellikle, kendine güveni, hayata karşı arzu ve şevkini yitirmeğe başladı. Bu usanç içinde bıkmış bir toplumda insan, hayal kırıklığına, irade zayıflığına uğramıştır. Sınırsız hürriyet ve başıboşluğun kendisini mutlu edeceğini sanan insan, tam bir ruhi bunalım içinde kıvranmıştır. Hatta cansızlardaki selamet ve sükunete imrenir olmuştur. Değerini ve şerefli bir varlık olduğunu pek anlayamamıştır. İnsan denen varlıktaki eşsiz hazineyi, muhteşem kuvveti, Allah'ın kendisine bahsettiği üstün meziyeti bilmez olmuştur.Şu engin ve bucaksız dünyada Rabbü'l-Alemin 'in halifesi ve dünyanın vasisi olarak yaratıldığını,kainatın kendisine ram edildiğini ve emrine verildiğini unuttur olmuş. Aslında meleklerin ilk insana secde etmeleri bu ram ediliş ve boyun edişe işarettir. Bütün bunlara rağmen, gerçekten Doğu insanı, bu tip ümitsizlik ve karamsarlığa, şahsiyetini inkara ve değerini bilmeme psikozuna düşmüştür Geniş İslam toprakları üzerindeki vatanında liderlik ve hakimiyetini kaybetmekle kalmamış, Batı Medeniyeti'nin parıltısı onu hayrete düşürmüştür. Sonuçta Batı önünde ve Batının politik ve toplumsal baskısına boyun eğmek mecburiyetiyle karşı karşıya gelmiş .Mumun güneşin harareti karşısında erimesi gibi erimekte olduğunu fark edememiştir.Kendine değeri ve üstünlüğüne olan güvenini yitirmiştir.Avrupalı çağdaşları karşısında,zayıf,kişiliksiz ve iradesini kullanmaktan aciz,kendine hiç itimadı olmayan bir varlık haline gelmiştir.Özellikle dinine,inancına ve kişiliğine olan imanı zayıflamış ve Orhan Veli'nin:

“Düşünme,

Arzu et sade!

Bak, böcekler de öyle yapıyor.”

Şeklindeki dizelerde ifadesini bulan duygular, bunun en somut örneğini teşkil etmektedir. Bir zamanlar içinde yaşadığı toplumdan ve mensubu bulunmakla kıvanç duyduğu zinde medeniyetten, sırtını dayadığı güçlü ve zengin kültürden yoksun kalmış ve gözünde hiçbir değeri olmayan, gelecek için hiç bir ümit va'd etmeyen ve taşımayan bir varlık haline gelmiştir.

Bu düşüncenin ve anlayışın hayranı şairler birbiri ardınca çıkmaya başlamış ve ortalığı böyle bir nesil kaplayarak, yüksek düzeye erişmiş olan şiir verimlerini silkip atmak ve hiçe saymak girişimleri sürüp gitmekte iken Necip Fazıl:

“Durun kalabalıklar bu cadde çıkmaz sokak

Haykırsam kollarımı makas gibi açarak”

diyecek ve böylece bu heyecan dolu ocaktan yetişecek olan Sezai Karakoç, bu caddeyi Bulvar haline getirmek için çalışacaktır.

Sezai Karakoç'un çıkmaya ve boy göstermeye başladığı dönemlerde ortalığı ne idüğü belirsiz ve amaçsız bir şairler güruhu ve düşünceler yumağı ortalıkta dolaşmaktaydı..Her şeyin tersini yapmak,sevgili yerine vesikalı yarı getirmek,ruhun derin acıları yerine ayaktaki nasırın acısını söylemek,yürek ve kafanın saygı duyduğu değerleri alaya almak ve bütün bunları ne için ve ne adına yaptığını bilmemek düşüncesi egemendi bu ortama.Orhan Veli,bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklamakta idi."Yapıyı temelinden değiştirmeliyiz.Biz senelerden beri zevkimize ve irademize hükmetmiş ,onları tayin etmiş,onlara şekil vermiş edebiyatların sıkıcı ve bunaltıcı tesirinden kurtarabilmek için o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmaz zorundayız."

Orhan Veli nesline göre şiir, her yerde rastlanan, her kesin serüveni olabilen basit şeyleri anlatmalıydı. Yaşayışta ve günlük hayatta sathi ve yüzeyselde bulduyuyla yetinmeliydi. Derinleşmek bir şeye yaramaz. Şiiri, duygu ve gönül alanından çıkararak "kafa işi" olduğunu savunmayı sürdüren bu akım, beş duyuyu tutuşturan somut tabiat ve hayat parçalarını ele almakla yetindi. Silik yaşamayı büyük meselelerden kaçınmayı, anlık tasa, küçük ve değersiz sevinçleri,şiirin başlıca temaları haline getirmeyi bir marifet kabul ederek bir köşede oturmayı hedef olarak seçti.

Sezai Karakoç, ilk şiirlerinden başlayarak son şiirlerine kadar hem önceki kuşak şâirlerinden farklı bir yol tuttu ve hem de kendine göre bir şiir akımı çığırını açtı. Bir yandan statik zaman çerçevesi içinde tarihe, özellikle İslam tarihine yönelirken, diğer taraftan kuvvetli bir dinamizmle metafizik dünyaya doğru açıldı.

Karakoç, Cumhuriyet Döneminde bir dili adeta yeni baştan harekete geçirerek mazi ile koparılan bağları en modern şekilde yeniden kurmaya, düşünce ve duyuş şeklimizi değiştirmeye ve tarihimizin Rönesans'ı olmaya doğru ilk adım attı. Kelime ve cümleye öyle bir ruh ve dirilik verdi ki, yeni kuşaklar üzerinde adeta bir Mesih gibi etki etti. "Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine" isimli şiirinde:

"Gelin gülle başlayalım şiire atalara uyarak

*Baharı kollayarak girelim kelimeler ülkesine"*¹

diyerek ,şiirin bir kelime işi olduğunu ifade etmek istedi. Sezai Karakoç, hemen hemen kendi alanının tek sözcüsüdür bu dönemde. Ne öz ve ne de biçim bakımından **İkinci Yeni** akımına mensup şairlerle bir ilgisi yoktur. Ahmet Kabaklı'

ya göre; “Karakoç, şiir üslûbu bakımından görülen tema’lar ve inandığı değerler bakımından şiirimizde daha ileri ve yeni bir sestir. 1940’tan beri yitirilmiş ve ayak altına alınmış inançları en taze özlerle yüceltmenin çabasını göstermektedir. Eşyadan ve hayattan, felsefeye /metafiziğe yöneliyor, bir yandan Necip Fazıl’ı ayrı bir özde sürdürürken. Öbür yandan yurdun bütününe yaydığı Anadolu kasabası ruhunu, töreleri ve inançları ile yeniden değerlendirerek sembollere bağlı mistik memleket şiirinin örneklerini veriyor.”²

Üç ciltlik(sonradan 5 cilde çıkarılmıştır)“Türk Edebiyatı Tarihi” yazarı Kabaklı’nın: “Sezai Karakoç, Necip Fazıl’ı ayrı bir özde sürdürüyor” hükmü üzerinde durmakta yarar vardır. Necip Fazıl’ın şiirleri genellikle iki kısımda mütalâa edilebilir. Birincisi: Din dışı (profane) şiirlerdir ki bunlarda metafizik heyecanlar görülmez. İkincisi: Bir dönüm noktasında bunalım, buhran ve çekilen çileler sonucunda Tanrı’yı bulma ve kabullenmenin heyecanıyla yazdığı şiirlerdir -ki “Çile” adlı şiir kitabı bu kategoriye girer.-“edebi olma” veya “sonsuz varmanın” hafakanını yaşayan Necip Fazıl’da ölüm korkusu vardır. Cevabını bulamadığı sorular vardır. Karanlıklar, mahzenler, dehlizler, otel odaları, çan sesleri, insan ruhundaki burkuntu, boğuntu, şüphe ve tedirginlik vardır. Cinler, periler, kambur cüceler vardır...

Şair “Ben”i ararken teselli bulmaz korkulara ve üzüntülere düşer. Bir iç kayması, bir kanayan yara gibi deprenen bu duygulardan kurtulmayı ,her ne kadar “Allah’a çıkan yol” da bulmuş ise de Necip Fazıl daima bir şehir insanıdır. Bohem ve daha sonra ise Aristokrat bir yaşantıdan kurtulması mümkün değildir. Şehrin doğurduğu sıkıntılardan, hafakanlardan kurtulmak ister. Tabiata göç etmek isterken kendini yeryüzünde yabancı (garip) hisseder. Çektiği metafizik çilelerin akislerini ifade eder. Nasıl ki Divan edebiyatımızın en büyük ve lirik şairlerinden Fuzuli, başka bir âlemin özlemi içinde ise, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde de bu tür duygulara sık sık rastlamak mümkündür.

Prof. Dr. Mehmet Kaplan’a göre: “Hayal” ile “Gerçek”, “Dış” ile “İç”, “Görünen Alem ”ile “Görünmeyen Alem” fikri, insanoğlunun edebi ve âlemşümul(evrensel) iki temayülünü ifade eder. İnsanlık, çağlar boyunca görünen âlemin ötesinde görünmeyen bir âlemin varlığına inanmış, onunla türlü münasebetler kurmağa çalışmıştır. Dinler, bu inanç ve özlemin sistematik hale gelmiş şekilleridir. Duyular âlemin tasviri Batıda Rönesans’tan sonra başlar. Bizim eski edebiyatımızda “ötelere” fikri çok kuvvetlidir. Yeryüzünde yaşamaktan bıkan Fuzuli, yüzyıllar önce başka âlemlere gitmeyi özleyerek şöyle demiştir:

*“Gelin ey ehl-i hakikat, çıhalum dünyadan
Gayri yerler gezelim, özge sefalar görelim
Reviş-i silsile-i dehr, melül etdi bizi
Nice bir dehrde evza-i mükerrer görelim”*

Yeni Türk Edebiyatında Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı, Avrupai şiir estetiğine göre bu özlemi anlatan güzel şiirler yazdılar. Döne döne kendi içinde kaynaklanarak çıkan ve çevresindeki hacmi doldurarak büyüyen bir şiir çeşidi geliştiren Sezai Karakoç, Cemiyete yararlı olmanın ancak küçük yerlerden göç edip büyük şehirlere yerleşmek suretiyle mümkün olabileceği kanaatini taşıyarak ona göre hareket etmeye karar vermiştir. Karakoç’a göre Osmanlı İmparatorluğu döneminde bütün büyük insanlar bu yolu takip etmişlerdir.

Ergani gibi küçük, fakat tarihi bir kasabadan İstanbul’a gelen Karakoç, **“TAYF”** başlıklı yazısında bu konudaki görüşlerini şu şekilde özetlemektedir: “Kaybola kaybola son silueti de sönükleşmeye yüz tutmuş öte dünya aşılı bir dünya inşa etmek için inanışta, düşüncede ve ruhta bir canlanış boy versin diye kalem eritiyoruz. Belki bütün söylediklerimiz birkaç kelimeyle özetlenebilir. Ama o birkaç kelimeyi ve o kelimeleri insana yaklaştıran bütün kelimeleri, bir ömür söylemek zorundayız. Ta o birkaç kelime buz tutmuş kalpte kendisine bir yer yapıncaya kadar. Bizim de yazarlık ödevimiz ve sorumluluğumuz bu. Toplumla karşı ödevimiz bu. İnanıklarımızı, doğru bulduğumuz şeyleri söylemek. Büyük nehirlerin kıyısından büyük şehirlerin ortasına bir tayf gibi inmişsek işte bunun için. Şehirlerin kapalı ve kirlenmiş havasına, taze dağ havası getirmek, işte bütün hevesimizin özü. Niyetlerin arılığı, düşüncelerin aydınlanması, ruhların sağlamlaşması, davranışların tazeliği işte bizim için ana hedef çizgileri.”

Karakoç’taki tutku, şehirlerin ve onun insanından kaçmak değil, tabiatı, ovayı, kır güzelliklerini, vahşi dağ havasını ve ormanları şehre getirmek ve şehirdeki insanlarla haşır neşir olmaktır. İlk şiirleri oldukça saf olan Karakoç, Cumhuriyet dönemi şiirimizin önemli eksenlerinden biri olmuştur. Halk içindeki değerlere alış-veriş dengesini kuramayan 1950’lerin şiiri, belli çevrelerin ve belli konuların dışına çıkamamıştır.

Sezai Karakoç ise böyle bir ortamda kendine özgü bir şiir dili aramış, o dönemin şiirlerine biraz güvenmekle beraber, kendi şiirini aramaktaki bilinci ve çalışma azmi onu tartışmaların sınırında kalmaktan korumuştur.

Kendi içinden çıkarak gelişen Sezai Karakoç’un şiirinin pek çok kaynakları bulunmakla beraber, araştırmalar bu konuyu gereği gibi aydınlayabilecek yöne teksif

edilebilir. Bir ucu ile eski İslâm şiirine, bir ucu ile Tevrat'a, bir ucu ile de Çağdaş Batı düşünce ve şiirine uzayan bağlantıları vardır bu şiirin.

Sezai Karakoç'un ilk şiirleri onun sanat ve dünya görüşü hakkında aydınlatıcı bilgi vermekte çok sınırlıdır. Daha çok tekâmül ede ede gelişen ve son zamanlarda daha değişik alanlara kayan şiirleri hakkında kesin bir hüküm vermek artık kolaylaşmıştır. Kaldı ki şiirin dikkat çekici yönlerinden biri de manzume veya parçanın, çoğu kez tek başına düşünülmemesi ve şiir kitabına tek bir eser gibi bakılmamasıdır.

Sezai Karakoç'un şiirlerinin yayınlanmaya başlandığı 1950 sonrası dönemde bir taraftan Orhan Veli şiirinin etkilerini olanca yaygınlığıyla sürüp gittiği, diğer taraftan **İkinci Yeni** diye adlandırılan akımın kendine taraftar bulmaya çalıştığı bir dönemdir. Orhan Veli tarzındaki şiir anlayışı, hemen hemen genel edebiyat anlayışı ve değerlendirilişi üstünde bir sulta kurma çabasında idi ve şiir ilkel manada bir esprinin kurbanı edilmek isteniyordu. Eski şiir alaya alınarak aşk, savaş, kahramanlık, ölüm ve topluma ait değerler basite indirgeniyor, küçük bir nükte ve espri bütün bu oluşları çözmeye yetecek şekilde umumi bir kanı halinde yaygınlaştırılıyordu. Bu anlayış ve düşüncenin hayranı şâirler birbiri ardından çıkmaya başlamış ve ortalığı böyle bir nesil kaplayarak yüksek düzeye erişmiş olan şiir verimlerini silkip atmak ve hiçe saymak girişimleri sürüp gitmiştir. Her şeyin tersini yapmak, sevgili yerine vesikalı yârı getirmek, ruhun derin acıları yerine ayaktaki nasırın acısını söylemek, yürek ve kafanın saygı duyduğu değerleri alaya almak ve bütün bunları ne için ve ne adına yaptığını bilmemek düşüncesi hâkimdi. Orhan Veli bu konudaki düşünceleri şu şekilde açıklamakta idi: "Yapıyı temelinden değiştirmeliyiz. Biz senelerden beri zevkimize ve irademize hükmetmiş, onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş edebiyatların sıkıcı ve bunaltıcı tesirinden kurtarabilmek için o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz."³

Bu nesle göre şiir, her yerde rastlanan, herkesin serüveni olabilen basit şeyleri anlatmalıdır. Yaşayıştaki ve yüzeyde bulduyuyla yetinmelidir. Derinleşmek bir şeye yaramaz. Şiiri, gönül ve duygu alanından çıkararak "kafa işi" olduğunu savunan bu akım, beş duyuyu tutuşturan somut tabiat ve hayat parçalarını ele aldı. Silik yaşamayı; büyük konulardan kaçınmayı, küçük tase ve sevinçleri, şiirin başlıca temaları haline getirmeyi bir marifet kabul eden bu ekol, köşeye oturmayı hedef olarak seçti.

İkinci Yeni akımına mensup şairler ise şiirlerde duygu, düşünce ve konunun öneminin olmadığı kanaatini taşıyarak bu şiirde önemli olan yapının büyük uyumudur. O, usu/aklı allak bullak eden bir büyüdür. Bir şeyler söylemesi değil, kısaca onu aşmasıdır. Biçim, anlamı aştıkça onu yok ettikçe kurulur, kalır dediler.

Anlamsız şiir akımı diyebileceğimiz **II.Yeni**, kapalı, soyut, simgeci ve anlamsızlık üzerinde durdu. Fikirten, toplumdaki ve ideoloji telkininden uzak kaldı. Birtakım tasaları yansıtmış olsalar da “Hayal Havuzları”ndan ve” Düşler Evreni”nden onları geçirdikten sonra uzak çağrışımlar altından belirsiz semboller halinde yansıtmaya çalıştılar. Bu akımla ilgili Sezai Karakoç’un çok ilginç ve dikkat çekici bazı tespitleri vardır ki bunları burada kaydetmekte yarar vardır.

“Lâleli”den dünyaya giden bir tramvaydayız.” İşte yeni şiiri özetleyen bir mısra. Bu artık Klâsik Şiir’in yolculuğuna benzemiyor. Klâsik Şiir, azgın bir devletle neredeyse toprağın sonuna gider. Orhan Veli akımında ise insan Laleli’den çıkar bir yolculuğa ve tramvaya atlar, ama mutlaka Sirkeci’ye gider.

Yeni Gerçekçi Akım’da ise (çünkü bence yeni akım bir çeşit neo-realist akımdır) Laleli’den çıkar yolculuğa ama tramvayla dünyaya gider. “Ben” in en küçük davranışı bile büyük bir haber gibidir. Yaşama vardır ve önemlidir, ama bir haber olarak. Neyin haberi? Bunu şâir de bilmez. Orhan Veli akımı günlük çırpınışların şiiriydi. Bu ise yaşamayı, gerçek yaşamayı cevherleriyle görmeğe, yoklamaya çalışıyor. Bu şiire göre her şey insanla başlar ve biter. “Mutlak” yoktur. Hiç olmazsa şimdilik bunun üzerinde durulmamalıdır. Örnek olarak diyelim ölüm değil, varlık söz konusudur. Yeni şiir ancak varlık üzerinde konuşur. Pratik olarak bu, önemli ve olumludur. Yani yeni şiir,“pragmatik”tir. Tezlerden ve soyut kavramlardan çekinir. Bunun için hep mes’elesiz, formalist ve öz düşmanı ithamlarına uğrama tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Bir ortaya koyuş şiiridir bu, çözüm şiiri değil. Sanat ve insan tüter . Büyük konulardan kaçınmayı, küçük tasa ve sevinçleri, şiirin başlıca temaları haline getirmeyi bir marifet kabul eden bu ekol, köşeye oturmayı hedef olarak seçti. **İkinci Yeni** akımına mensup şairler ise şiirlerde duygu, düşünce ve konunun öneminin olmadığı kanaatini taşıyarak bu şiirde önemli olan yapının büyük uyumudur. O, usu allak bullak eden büyüdür. Bir şey söylemesi değil, kısaca onu aşmasıdır. Biçim anlamı aştıkça onu yok ettikçe kurulur, kalır dediler.

İsa ve İncil varsa bu şiirde, mistik ya da dini bir şiir sanmayın. Tam anlamıyla lâik bir şiirdir. Din bir dekor, ya bir benzetim ya bir sondaj aletidir. Alelâde kadınlar konuşur, ama mutluluğu. Bir kantar memurunun sıkıntısı, var oluş sıkıntısı olur.

Sevişme vardır, aşk yerine, daha çok Tanrı'yı, aşkı, ölümü anlamaz bu şâirler, toplumu, kadını, varlığı anlarlar. En pragmatik ispat, dokundurmadır. Bu şâirler insanı şiire dokundurur.”⁴

Kalın çizgilerle özetlemeye çalıştığımız **Orhan Veli** ve **II.Yeni Akımı**'nın hüküm sürdüğü ve kendine taraftar bulduğu bir ortamda Karakoç; ilk şiirlerini yayınlamaya başlamış ve iki akım dışında kendine özgü bir yol tutmuştur. Sezai Karakoç'a göre Cumhuriyet dönemi Türk şiiri dört dönemde mütalâa edilebilir.

1. Birinci Dünya Savaşı'ndan uzaklaşan ve İkinci Dünya Savaşı'nın henüz yaklaşmadığı dönem. Dünyadaki şiire sessizlik huzura paralel olarak dünya görüşlerinin dogmatik yapısına eşit bir şekilde şiirimizde Mutlakçı bir perspektif vardı. Şâir üstün insandı ve mutlak değerlerin tebliğcisiydi. Konusu aşk, ölüm ve benzeri edebi mevzular olan şiir, mükemmelliğe ayarlıydı. Biçim de veznin ve kafiyenin saltanatını yaşıyordu. Mutlakçı ekol diye tabir edeceğimiz bu grubun şâirleri arasında Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hami Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer ve arkadaşlarını saymak mümkündür.
2. İkinci Dünya Savaşı'na yaklaşan dönem. Dünya psikolojisinin değişmeye başladığı ve savaşın sath-i mâiline girildiği bu dönemde, mutlak değerler ikinci plâna geçti. Biçim ve konular değişti. İnsanın önemi artarak şâir bir çocukluk melankolisi ve duyarlılığı içine düştü. Biçimde deformasyon başladı. Harp öncesi ekol diye tavsif edebileceğimiz bu grubun öncüleri arasında Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dranas, Celal Sılay ve arkadaşlarını sayabiliriz.
3. İkinci Dünya Savaşı Dönemi. İnsanoğlunun dünya tarihinde eşi görülmemiş bir allak bullak oluşa maruz kaldığı bu dönemde Orhan Veli ve arkadaşları bir ekol teşekkül ettirmeye çalıştılar. Bunlar mutlak değerleri inkâr ve ret etmekle kalmadılar. Aynı zamanda var oluşa açlığın açısından kalan katı bir realizm ekolunu gerçekleştirilmeye çalıştılar. İkinci Dünya Savaşı boyunca ve bu savaşın kalıntıları ortadan kalkıncaya kadar devam etti.
4. Nekâhet dönemi. Şâirlerin ortaya çıktığı ve **II.Yeni** diye tabir edilen dönem. Bu dönemdeki şiir, savaşa şartlanmış insanın yeniden dünyaya alışma dönemleri şiiridir. Ekmek meselesinin dışında da meseleler bulunduğunu yavaş yavaş görmeye başlayan insanın şiiri. Yeni bir ses ve biçim arayan, daha doğrusu ses ve biçimi yıkmış ve inkâr etmiş Orhan Veli ekolüne zıt olarak bir ses ve biçime ihtiyaç hissetmiş bir köprü, bir arayış şiiri.

Bir çok kötü örnek vermesine rağmen, anlam ve biçim safsatalarının, kovulan kelimelerin haysiyeti ve imajı gibi kaçınılmaz sanat yönlerini tekrar geri getirme çalışmaları vardır bu dönemde. Bunların dışında bir ekole bağlı olmayan ve tüm ekolleri görüp faydalanan fakat onların dar çizgileri içinde hapsolmayan şairler de vardır.⁵

Böylece şiirimizin geleceğinin dünyanın genel psikolojisine bağlı olduğu anlaşılıyor. Sağlam ve huzurlu bir dünyanın şiiri de mutlak değerlere ve ebedi biçimlere yaklaşmakta, bunun yanında savaş kokuları geldikçe sanatı da bir savaş nöbeti sarmaktadır.

Zorlama akım yaratıldığı iddiası, her yeni çıkışta söz konusu olur. Yenilik yadırganır da ondan. Zorlama ve suni akım tutunamaz zaten. Bir akım ilkin doğaldır. Gittikçe şuurlaşır ve ekol halini alır. Karakoç, bizdeki şiir akımlarını hem genel dünya psikolojisi ve hem de sosyal yapı değişiklikleriyle ilgili bulur. Bazı akımlar suni ve zorlama geliyorsa bunun kökünü bu akımı doğuranların kötü niyetliliğinde değil, tarihi değişimlerimizle, aramızdaki rabıtada aramalıyız. Bütün dünyada bazı ideolojiler sanatı propaganda aleti gördükleri için bütün sanat çevrelerinde bazı zorlama teşebbüslerine girişmektedirler. Fakat her yeniliği bu şekilde yorumlamak yanlış ve zararlıdır. Esasen onların başarı şansları da zayıf ve geçicidir. Çünkü her soy varlık gibi sanat da ihanete elverişli değildir

KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE İŞLEDİĞİ SOSYAL TEMALAR

Bize göre Sezai Karakoç'un şiirleri iki dönemde ele alınabilir. Birinci dönem: Anadolu'nun dert ve sorunlarından kopmadığı, daha doğrusu bu problemlerle haşır-neşir olduğu dönemdir. Böyle bir tespitle biz "Karakoç" un şu anda fildişi kuleye çekilerek hadiselere bu pencereden baktığını kastetmiyoruz. Ancak **Körfez** ve **Şahdamar** gibi eserlerin şiir örgüsünde sosyal içerikli konuların daha çok yer aldığını ifade etmek istiyoruz.

Belli çevrelerin özel maksatlarla yaymaya çalıştıkları "Sezai Karakoç'un şiir ve eserlerinde metafizikten öte sosyal konulara yer verilmemiştir" yargı ve iddiasının sağlam bir temele dayanmadığı muhakkaktır.

"Ruhumuzun içinde kar yağar

Anamızdan doğduğumuz geceden beri

Heybemizi emektar makinelere yükleriz

Fikirlerimizi tıfıl vinçlere

Biz kirli ve temiz çamaşırları

Aynı zaman aynı minval üzere katlarız

Biz koşu bittikten sonra da koşan atlarız”⁶

diyen Karakoç’un, sosyal dert ve konulara uzak kaldığını söylemek büyük bir haksızlık olur. Edebiyat ve şiir üstünlüğü bir kabiliyettir ki Cenap-ı Hak tarafından belli insanlara verilmiştir. Bunun için Ziya Paşa’nın :

“Şair şair doğar anadan

Asarı görünür iptidadan”

Şeklindeki hükmünde büyük bir gerçek payı vardır. Bir insan ne kadar çalışırsa çalışsın günümüzdeki gazete köşelerinde okuyucuya hitap eden yazarlar seviyesine ulaşabilmesi muhtemeldir, Fakat Sezai Karakoç’un şiir ve edebiyat alanında, kendine özgü düşünce, duygu ve sanat silüetine ulaşması biraz güçtür.

Dicle ile Fırat birer çizgidir. Basra Körfezi’ne kadar uzanan bu alan üzerinde yetişen nice şâirlerin eserlerinde daima hüznü bir hava teneffüs edilmiş ve bu yolda nice şiirler kalem alınmıştır. Psikolojik özelliklerin teşekkülünde çok önemli bir rolü bulunan iklim, sosyal çevre ve o çevreye hakim olan ruh haletini daima göz önünde bulundurmaya zorundayız. Ziya Paşa manzum Harabat Mukaddimesi’nde Fuzûli hakkında söylediği şu beyit ile, belli bir hükme varmıştır.

“Yanıktır o âşîğın kitabı

Nazmında kokar ciğer kebabı”⁷

Aynı özellikleri Sezai Karakoç’un eserlerine görmek mümkündür. Çünkü O’nu da aynı çizginin bir devamı, mahzun ve mükedder bir bölge halkının ıstıraplarını dile getiren bir şairi olarak değerlendirmekte yarar vardır. Karakoç, uzak çağrışımlarla kelimelere kat kat imajlar giydiren bir sanatkârdır. Ona göre şâir, halkın içinde parlayan ve bir kişi olarak yeni doğan günün eşyaya yeni bir ruh haliyle bakışını getirir. Bütün iç sıkıntıları dağıtan yeni bir ümit, yeni bir sevinç, her fecre yeni bir horoz, her çiçeğe yeni bir üsare getiren tılsımcıdır şair.

Toplulukların tam bir depresyona düştüğü, ruhlardan bir hevai fişek hızıyla çıkan melankoli dairesinin tam kapanmak üzere olduğu anda ,şâirler imdada yetişir, insanları hedeflerine doğru götüren bir ok halinde ileri ufuklara hücum aşkını aşılamaı hedef olarak seçerler. **“Hızır ile Kırk Saat”** kitabının baş taraflarında bozuk bir düzenin hüküm sürmesinden şikâyetçi olan şâirin , “katı ve set bir ülkede” “taşlar hatıra yazılmayacak kadar fazla kararmıştır” demesi ve bu kentte kendisini yalnız yarasaların tanıdığını, gözleri açılmamış kedi yavrularından başka el uzatmaya

değer bir nesne bulamadığını, doğacak ayı beklediğini ve ay doğunca kendi yerine gözcü bırakacağını söylemesi, oldukça dikkat çekici bir durumdur.

Müslümanların Kur'an' dan uzaklaşmaları ve bu kutsal kitabı bir ölümler ve mezar kitabı haline getirmeleri, önce Dr. Muhammed İkbal' ın dikkatini çekmiş, Şair bu durumu şiddetle tenkit ederek.” Ey Müslümanlar ! Dirilerin kitabını, ölümler kitabı haline getirdiniz “der. Daha sonra aynı konuya değinen Mehmet Akif de:

“Hele inmemiştir Kur'an şunu hakkıyla bilin

Ne mezarlıkta okunmak ve ne de fal bakmak için”.

Aynı düşüncede olan isimlerinden biri olan ve diriliş ekolünün öncüsü ve oluşturucusu durumunda Karakoç ise:

“Her evde kutsal kitaplar asılıydı

Okuyan kimseyi görmedim

Okusa da anlayanı görmedim

Kanunlarını kâğıtlara yazmışlar”8

Oysaki şâir, bir toplulukta insanların içinde kırık dökük bir mühürle mühürlü âhenkleri derler, toplar, demetler ve buket haline getirir. Bütün bunları toprağın içine uzanan zengin maden damarları gibi edebiyat alanına uzatır. Bunun içindir ki dertliler Fuzuli ile, sevdalılar Karacaoğlan ile, zevk düşkünleri Nedim ile, ihtişam ve debdebeden hoşlananlar Nef'i ile, vatan severler Âkif ile, küskünler de Tevfik Fikret ile avunur dururlar.

. Sessiz ve çalgın bir çalkantıda sedye taşımaktan kolu tutulan, sevgili deyip yere çarpılan, atılmış kömür toplar misali annelerin zoruyla yere çarpılan çocuklarla kendisi de yere çarpılan şâir, böyle bir durumda , uzun uzun enstantaneler halinde tablolar çizer.

Karakoç'a göre bu ülkede her anlamda kıyıldığı gibi şiiri de kıyılmıştır. Geçmişle ilgimiz kesilmiş, dünyanın en basit taklitçi şâirleri büyük şâir diye ilan edilmiş, böylece şiire karşı büyük bir ilgisizlik doğmuştur. Bir toplumun kalbini tazeleyen, başlıca ruhi gıdalardan biri olan şiir, böyle bir suikaste uğrayınca toplum da uygarlık düşmanı kişiler tarafından ölü hale getirilmiş oldu. Fakat bütün bunlar geçicidir. Çeşitli cephelerden diriliş gerçekleşecektir. Çağın ve en çok da içinde bulunduğumuz, olumsuz değişimin bütün gerçek değerlere olduğu gibi şiire de arka çeviren tutumun sonu gelecektir.

Tekniği amacına uyduran yeni bir şiir gelecektir. Geleceğin şâiri ortada görünecek ve toplumu da yeniden asli değerlerine döndürecektir. Diriliş akımını “Bi-sütun Dağı”

nı delen Ferhat gibi katı realite granitini kıra kıra hedefine doğru ilerlediğini” söyleyen Karakoç, sosyal çalkantılar içinde ortaya çıkan bir şâirin serüvenini, ayın med ve cezrine uyararak ilkin kabaran, sonra taşan ve daha sonra da yatağına çekilen Nil nehrine benzetir. Bu dekor içinde ilkin korku, sonra panik, arada bir çok kurban, sonra telâş, sonra verimli ve bereketli topraklar yer alır.

Cemiyet içinde yaşayan şâir, çevresine, insanlara ve o insanların dünyasına bağlı kalmak, zorundadır. Öyle şâirler vardır ki sosyal ve siyasi ihtirasların kanını alev alev tutuşturmaktan çekinmemektedirler. Çünkü sanatkârlar, insanların ortak yönlerini, birbirine benzeyen yanlarını bulup tespit etmede muhayyele dünyasını sanat vasıtasıyla ifade etme bakımından muazzam bir mesuliyet yüklenmişlerdir. “Şair bir toplum için başlı başına bir inkılâptır. Şâirden önceki toplulukla şâirden sonra ki topluluk arasında bir fark vardır. O, sanki araya giren garip ve esrarlı bir unsurdur. Halk çağlar boyunca gelişe gelişe en keskin ve etkili biçimlerini Afrika danslarının, siyah insanı bir hareket denizine çevirişi gibi şâir de yaşar.”⁹

Günümüzdeki yerli düşünce Karakoç’un kalemiyle kendi kendini yenileyerek bir dirilişe, bir diriliğe kavuşturmak için çırpınmaktadır. Karakoç’a göre şiirin gerisinde insan olmalıdır. Şiirine insan veya insanlık fonunu koymayan bir şâir hemen unutulmaya mahkûmdur. Bugün içinde bulunduğumuz ve acısını bütün toplumca çektiğimiz edebiyat, sanat ve şiir yoksulluğuna tanık oluyoruz.

Kişiler teker teker ezilebilir, ama onları birbirine bağlayan inançları, düşünce ve ülküleri yok etmek çok güçtür. Zulme başkaldırı insan onurunun bir gereğidir. Grev yapan insan, Tanrı’ya baş kaldırmış patrona “dur” demek için yapmalıdır. Karakoç’un bazı şiirlerinde Doğu ve Güney-Doğu Anadolu’nun cehalet dönemlerin kalma davranışlar –ki çoğu kez hükümetlerin sanat politikası sonucu meydana gelmiştir– acı acı dile getirilmiştir.

KARAKOÇ’UN ŞİİRİNDE ANADOLU

Orhan Veli ve Behçet Necatigil gibi şâirlerin çevreleri hep İstanbul ve Ankara’dır. 1940’tan beri şâirlerin çoğu büyük şehirlerin üstünde durmuşlardır. II.Yeni’ ye mensup şâirler arasında en tanınmış olan Cemal Süreya bazı gezi izlenimleri halinde Anadolu’dan söz etmiştir. Sezai Karakoç’un şiirlerinde bazen girift, bazen açık şekilde Anadolu kasabaları ve köyleri vardır. Bir yeniden doğuşun, Anadolu toprağının, Anadolu insanının ve Anadolu hayatının geleceğe doğru uzanışı vardır.

Ruhsuz, köksüz, soysuz insanlar değil, güzel, temiz, zengin ve yayla havasını teneffüs eden bir topluluğun kokusu var onun şiirlerinde. “Gül Muştusu”nun 5.bölümünde Karakoç, çocukluk anılarını, inançlarını ve izlenimlerini toplumun özüne sindirerek başarılı bir şekilde ifade eder:

*“Dicle’yle Fırat arasında
İpekten sedirlerinde Kur’an okunan
Açık pencerelerinden gül dolan
Güneşin beyaz köpüklerinde yanmış
Bir şehir bir eski kanatlar ülkesi
Gökyüzünü deniz gibi kullanan
Yaz geceleri”*¹⁰

Karakoç, Anadolu’yu simbolist bir şiir üslûbu içinde anlatır. Çocukluk yıllarının hatıralarıyla karışık biçimde gelenek ve töreleri, efsaneleri, kahramanlıkları ve fakir halkıyla Anadolu insanını terennüm eder. Hayat ırmağının zengin akışı içinde engin bir düşünceye ve hayal âlemine uzanan Anadolu toprağının o temiz, sert ve içli havasıyla dolu olan mısralarında bir insan şiirinin çocukluğunu yaşar.Karakoç:

*“Karacadağ, siyah dağ, akrep dağının taşı tutuştu
Bahar gecelerinde ikiye bölünmüş bir ay gibi
Buluşup ayrıldı doğu ve batı ateşleri”*

der.O, Anadolu insanının dertlerini bilir, fakat Marksist şâirler gibi bir söylemde bulunmaz. Örneğin Nazım Hikmet çizgisinde, daha doğrusu Nazım Hikmet’inde bulunduğu çizgide gelişen Ahmed Arif, dağları söyler, kurdun kuşun arasında bir hançer kabzasına işlediği şiirlerini türkü söyleyerek çarpışan, yaralıyken de arkadaşları için tarih özeti çıkaran, buna felsefesini ve inancını katmayı ihmal etmeyen Ahmet Arif ise özel bir dil oluşturur.

Anadolu’da köylüler ve kasabalılar, kahvede çay içerken, gül suyuna damıtılmış gibi ölenleri, evlenenleri, askere gidip dönmeyenleri, yüksek tahsile devam edenleri konuşurlar. Eski savaşları ve bunlarla ilgili anıları anlatırlar. Çarşı ortasında katır, eşek, at ve deve sırtında –adeta dünya ve ahiret azıkları- taşıyormuşçasına geçerler. Kavun ve karpuz sergileri, tulumlardan boşalan ayran, durgun an, yaklaşan öğle, duvarlara doğru çekilen gölge ve camilere doğru yavaş yavaş yürüyen insanlar... Karakoç’un şiirinde bir malzemedir. Şâire göre büyük medeniyete beşiklik eden yurtlardan biri de Anadolu’dur. Bu toprakların tarihi, mermerin, kutsal seslerin, kılıç ve kanat parıltı ve şakırtılarının tarihidir. Ege Medeniyetinin spekülasyonu (mitoloji ve

düşünce) Yunanlılara aitse, pozisyon ve aksiyonu (eser ve mimari) Anadolu'ya aittir. Milet, Efes, Bergama, Afrozyas, Truva, Doğu yiğitlik ve kahramanlığının Batı kurnazlığına nasıl tutsak düştüğünün ebedi bir sembolüdür.

Anadolu'yu dinlemek adeta tabiat üstüne çıkmak gibidir. Bütün haritasıyla gülümseyen bir yüzdür Anadolu. Fırat yemyeşil ve bulanık, dağları elleriyle aç aça, dele dele bir yayla efesidir. Şaha kalkmış bir at gibi terli ve yelesi köpüklüdür. Hiçbir köprü onu bağlayamaz, hiçbir bent onu tutamaz. Ormanların içinden çıktığı zaman aslan görünüşlüdür ve Anadolu'nun bileğidir. Dicle, sırtında bir şehir taşır gibi mavi ve berrak olarak hep ovalardan geçer. Bir medeniyet gibi ağır ağır yürür durur, şiir söyler. Anadolu'nun zekâsıdır. Biri Nef'i'yi getirirken, öbürü Fuzuzli'yi getirir. Kızılırmak uzun ve kan içinde ağzını açmış bir aslan gibi yokluğun içindedir. Hüzünlüdür, fakir ev, köy ve insanları kurtarır. Anadolu'nun ahlâkı som ve yekparedir.

Sakarya ise saf ve gümüş gibi parlak ipekten ve atlastan üzerinden geçtiği çakıl taşlarını bile birer birer elmasa çevirir. Ondaki su alan buğdaylar sanki ebedidir. Sakarya, Anadolu'nun ruhudur. Kızılırmak, Hacı Bayram Veli'yi getirirken, Sakarya, Yunus Emre'yi getirir.

Suları, toprağı, kuşu, atı ve insanıyla Anadolu daima taze kalan bir medeniyet türküsü, tebessüm eden ebedi bir barış senfonisidir. Diskoteğinin en üst köşesinde durduğu halde bilinmeyen göğsünde bütün insanlığı büyüleyecek bir müzik, keşfedicisini bekleyen bir tebessüm plâkıdır.

Sezai Karakoç'un ilgi duyduğu ve bu konuda görüş beyan ettiği hususlardan biri de şehir, kasaba ve köyler arasındaki denge meselesidir. Ona göre "Medeniyet, bir topluluğun maddi ve manevi alanlarına, edebiyat, güzel sanatlar, fikir ve felsefe, müspet bilgiler, teknik ve ahlâk alanlarına aynı yönü, aynı neşeyi, aynı hüznü, aynı hızı, aynı ölümlüğü ve diriliği, aynı motifleri, aynı dozlarda veren ruhi bir güçtür. Fakat ülkemiz göçebelik, balıkçılık, köy ve çiftçi medeniyetini aşmış, ama ağır sanayi ve büyük şehir medeniyetine ulaşamamıştır. Bu bakımdan medeniyetin maddi anlayışı açısından hala kasaba medeniyeti çağını yaşıyor. Fakat denilebilir ki edebiyatımızın olumluluğu kasaba edebiyatındadır."¹³ Karakoç'un tabiriyle "Edebiyatın ağırlık merkezi kasaba ve küçük şehirler olmalıdır, en azından o yola çıkmalı."

Köy edebiyatı veya ağır sanayiden doğma proleter edebiyatında insan, ister istemez ekonomik ve sosyal biçimlerden anlamını alır ve bu tür yaşayış, edebiyatı yoğun bir şekilde şartlandırır. Sanatçının hayal gücü sınırlıdır ve ona yeten hürlüğü

asgari payı bile kalmaz. Bunun içindir ki sanat eseri kılığında fakat değerinde olmayan kitaplar piyasayı kaplar.

Köy ve proleter edebiyatında kişiler, bir Kızılderililere benzediğinden adeta yok gibidir. Çünkü hepsi bir topluluk fatalizminin kurbanıdır. Çünkü sanat değerinden mahrum olan roman, hikâye, piyes ve hatta şiirin inandırıcı gücü olmadığı gibi etkisi de olamaz. Sanat, kasaba edebiyatında sınırsız bir hürlüğe sahiptir. Konu, kişiler ve ailenin çevresinde döner. Realitenin en acıklı durumundan en tatlı durumunu hatta fanteziler dahil bütün yaşayış şekli ve hayalleri edebiyatın konusu teşkil etmektedir. Bir malzeme görevini yapmaktadır. Bu edebiyat bir ucuyla köye bir ucuyla da ağır sanayiye pencereler açar. Kişilerin bütün psikolojik zenginliği bu edebiyata yansımaktadır.

Köyde insan, toplumun seri insanlarında kurtulacak kadar gelişmediğinden, büyük şehirler de ise proleter sınıf teknik ilerlemelerle elde edilen bir yaşayışa yapışık ve şartlandırılmış olduğundan bu iki sınıfın edebiyatı haliyle şartlı bir edebiyat fonksiyonunu yapmaktadır. Küçük şehir dediğimiz kasabada insan kişileşmiştir. Herşeyini topluma adanmış da olabilir. Bir yandan eve, aileye ve topluma bağlıdır, diğer yandan kendi içine eğilerek orada hiçbir insanın inmediği derinlik, bir yalnızlık ve müthiş deniz gibi yosunları bulunabilir. Böylece küçük şehir veya kasaba insanı keşfetmek bakımından ideâl bir birimdir.

Karakoç'a göre "Fransa ve Amerika'da yazarların çoğu taşra yazarıdır. Paris anlatılırken de, çok kez, Paris'in kasaba profili ele alınır. Bir Mauriac, bir Gide, bir Montherland, bir Caldwell, hatta Hemingway her biri aynı "Kasaba"yı kendi benlikleri açısından canlandırmağa bakmışlar." Bundan çıkan netice şudur ki dinci edebiyat, köy edebiyatı, hiçlik edebiyatı, proleter edebiyatı, bağımsız ve güdümlü her türlü edebiyat, kasaba edebiyatı içinde gelişme, boy atma, yayılma ve yaşama fırsatı ve imkânı bulmuştur. Bu durumu, Karakoç'un kendi tabiriyle ifade etmek gerekirse "Kasaba ve küçük şehir edebiyatı, bir nevi edebiyatın genel şartlar alanı, bir nevi edebiyatlar demokrasisidir. Divan edebiyatımız da bir bakıma öyle bir kasaba ve şehirler edebiyatı idi. Cumhuriyetten sonra Necip Fazıl Kısakürek ve Sait Faik'in şiir ve hikâye sahasında bu edebiyatın Batılı ve entelektüel bir çizgisi kurulmuş, roman ve piyeste ise mücerretten çıkıldığı için bir süreklilik kazanılamamıştır.

Edebiyatımızda en önemli merhale II. Dünya Savaşı esnasındaki dönemdir. Bu savaş, değerleri kökünden yıkan ve sarsan bir vaka olarak bir anda edebiyatı ekmek kavgası edebiyatı haline sokmuş ve her

KARAKOÇ'UN ESERLERİNDE SOSYAL TEMA

Sezai Karakoç'un eserlerinde işlediği sosyal tema, adeta can damarından yakalayarak işler ve dillendirilir. Dünyada başarılı bir sanat hayatı yaşayan, eserleri okunan, beğenilen ve yararlanan bir sanatçı, kuşkusuz mutlu bir insandır.Çünkü etrafı ne dalkavuklarla çevrili bir devlet adamıdır o..Ve ne de sağına ,soluna para dağıtan ve çıkar sağlayan bir büyük zengindir.O sanatçının sahip olduğu paha biçilmez hazine,kitleler üzerindeki etkinliği, topluma yol gösterip o toplumu yönlendirmesi, problemlerine çözüm üretmesi, haberi olmadan diyalog kurduğu okuyucular aracılığıyla statükoya darbe indirmesidir.

Kişisel heyecan gibi toplumsal heyecan da, tencerenin kapağını kaldıran buhar gibi kendini dışa atmaya, bir hareket, bir fışkıрма ve eylem şeklinde beliren bir güç gibidir. Kişilere ve toplumlara bu gücü sağlayan da kuşkusuz büyük sanatkar ve şairlerdir. Kimi şairin işlediği ve tema olarak seçtiği konular vardır. Kimi şair,eğilimini günlük yaşayışla özdeşleştirerek sürdürür sanatını.Bazen çocuğu,bazen üstün insanı ve onun gerisindeki varlıkları,gerçeğin karanlıkta kalan noktalarını olanca çıplaklığıyla taze ve canlı olarak yakalamaya çalışır.

Bazı şairler de insanı kendi içinde değil, toplumla birlikte ele alır ve onu toplum içinde arar. Bir bakıma toplumsal sıkıntı, dert ve sorunları bu çerçevede içinde kendine özgü bir yöntemle ve belli bir çerçeve içinde ele alıp çözmeye çalışır.Bazıları da içine kapanıktır.Toplumdan uzaklaşmış,eziklik ve utangaçlık edasına bürünerek,güvercin misali ürkek,mazlum ve çekingendir.Buna rağmen halktan aldığı bir güçle toplumsal yapılı şiirini örmeğe,kendini insanlığın bir mümessili olarak sayma keyfiyetiyle ve kendini anlatırken insanlığı izah etmiş olma inancıyla ortada dolaşır.

Toplum içinde yaşayan bir şair, Böyle bir tespitle biz "Karakoç" un şu anda fildişi kuleye çekilerek hadiselere bu pencereden baktığını kastetmiyoruz. Ancak Körfez ve Şahdamar gibi eserlerin şiir örgüsünde sosyal içerikli konuların daha çok yer aldığını ifade etmek istiyoruz. Belli çevrelerin özel maksatlarla yaymaya çalıştıkları "Sezai Karakoç'un şiir ve eserlerinde metafizikten öte sosyal konulara yer verilmemiştir" yargı ve iddiasının sağlam bir temele dayanmadığı muhakkaktır.

Oysaki şâir, bir toplulukta insanların içinde kırık dökük bir mühürle mühürlü âhenkleri derler, toplar, demetler ve buket haline getirir. Bütün bunları toprağın içine uzanan zengin maden damarları gibi edebiyat alanına uzatır. Bunun içindir ki dertliler Fuzuli ile,sevdalılar Karacaoğlan ile, zevk düşkünleri Nedim ile, ihtişam ve

debdebeden hoşlananlar Nef'i ile, vatan severler Âkif ile, küskünler de Tevfik Fikret ile avunur dururlar.

Sessiz ve çılgın bir çalkantıda sedye taşımaktan kolu tutulan, sevgili deyip yere çarpılan, atılmış kömür toplar misali annelerin zoruyla yere çarpılan çocuklarla kendisi de yere çarpılan şâir, böyle bir durumda ,uzun uzun enstantaneler halinde tablolar çizer. Karakoç'a göre bu ülkede her anlamda kısıldığı gibi şiiri de kısılmıştır.Geçmişle ilgimiz kesilmiş, dünyanın en basit taklitçi şâirleri büyük şâir diye ilan edilmiş, böylece şiire karşı büyük bir ilgisizlik doğmuştur. Bir toplumun kalbini tazeleyen, başlıca ruhi gıdalardan biri olan şiir, böyle bir suikaste uğrayınca toplum da uygarlık düşmanı kişiler tarafından ölü hale getirilmiş oldu. Fakat bütün bunlar geçicidir. Çeşitli cephelerden diriliş gerçekleşecektir. Çağın ve en çok da içinde bulunduğumuz, olumsuz değişimin bütün gerçek değerlere olduğu gibi şiire de arka çeviren tutumun sonu gelecektir. Tekniği amacına uyduran yeni bir şiir gelecektir. Geleceğin şâiri ortada görünecek ve toplumu da yeniden asli değerlerine döndürecek.

Diriliş akımını "Bi-sütun Dağı" nı delen Ferhat gibi katı realite granitini kıra kıra hedefine doğru ilerlediğini" söyleyen Karakoç, sosyal çalkantılar içinde ortaya çıkan bir şâirin serüvenini, ayın med ve cezrine uyarak ilkin kabaran, sonra taşan ve daha sonra da yatağına çekilen Nil nehrine benzetir. Bu dekor içinde ilkin korku, sonra panik, arada bir çok kurban, sonra telâş, sonra verimli ve bereketli topraklar yer alır.

Cemiyet içinde yaşayan şâir, çevresine, insanlara ve o insanların dünyasına bağlı kalmak, zorundadır. Öyle şâirler vardır ki sosyal ve siyasi ihtirasların kanını alev alev tutuşturmaktan çekinmemektedirler. Çünkü sanatkârlar, insanların ortak yönlerini, birbirine benzeyen yanlarını bulup tespit etmede muhayyele dünyasını sanat vasıtasıyla ifade etme bakımından muazzam bir mesuliyet yüklenmişlerdir.

"Şair bir toplum için başlı başına bir inkılâptır. Şâirden önceki toplulukla şâirden sonra ki topluluk arasında bir fark vardır. O, sanki araya giren garip ve esrarlı bir unsurdur. Halk çağlar boyunca gelişe gelişe en keskin ve etkili biçimlerini Afrika danslarının, siyah insanı bir hareket denizine çevirişi gibi şâirde yaşar." Günümüzdeki yerli düşünce Karakoç'un kalemiyle kendi kendini yenileyerek bir dirilişe, bir diriliğe kavuşturmak için çırpınmaktadır. Karakoç'a göre şiirin gerisinde insan olmalıdır. Şiirine insan veya insanlık fonunu koymayan bir şâir hemen unutulmaya mahkûmdur. Bugün içinde bulunduğumuz ve acısını bütün toplumca çektiğimiz edebiyat, sanat ve şiir yoksulluğuna tanık oluyoruz.

Şâire göre büyük medeniyete beşiklik eden yurtlardan biri de Anadolu'dur. Bu toprakların tarihi, mermerin, kutsal seslerin, kılıç ve kanat parıltı ve şakırtılarının tarihidir. Ege Medeniyetinin spekülasyonu (mitoloji ve düşünce) Yunanlılara aitse, pozisyon ve aksiyonu (eser ve mimari) Anadolu'ya aittir. Milet, Efes, Bergama, Afrozyas, Truva, Doğu yiğitlik ve kahramanlığının Batı kurnazlığına nasıl tutsak düştüğünün ebedi bir sembolüdür. Anadolu'yu dinlemek adeta tabiat üstüne çıkmak gibidir. Bütün haritasıyla gülümseyen bir yüzdür Anadolu. Fırat yemyeşil ve bulanık, dağları elleriyle aç aça, dele dele bir yayla efesidir. Şaha kalkmış bir at gibi terli ve yelesi köpüklüdür. Hiçbir köprü onu bağlayamaz, hiçbir bent onu tutamaz. Ormanların içinden çıktığı zaman aslan görünüşlüdür ve Anadolu'nun bileğidir.

Dicle, sırtında bir şehir taşır gibi mavi ve berrak olarak hep ovalardan geçer. Bir medeniyet gibi ağır ağır yürür durur, şiir söyler. Anadolu'nun zekâsıdır. Biri Nef'i'yi getirirken, öbürü Fuzuli'yi getirir.

Kızılırmak uzun ve kan içinde ağzını açmış bir aslan gibi yokluğun içindedir. Hüzünlüdür, fakir ev, köy ve insanları kurtarır. Anadolu'nun ahlâkı som ve yekparedir.

KAN DAVALARI

Karakoç, yaz mevsiminin sıcağında damlarda yatanların konuşmalarını, kan davalarının münakaşasını, tel örgüden atlayan kaçakçıların serüvenlerini, tarla kavgaların ve, suların pay edilmeyişinden bahis açılmasını anlatır. "Anlat, anlat bu gözyaşlarını" diyor. Vakti gelince her çocukta bir gül gibi açan doğu çibanelerini ve Güney-Doğu Anadolu'nun bitmeyen kan davalarını dile getirir. Sezai Karakoç, hayatının ilk dönemlerinde kendinden beklenen tarzda Devletin resmi diliyle ifade edilen Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun sorunlarını ve bu arada Hz. Peygamber'in: "Ashabım! Dikkat ediniz, Cahiliyet Dönemi'nden kalma bütün adetler kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Cahiliye devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası, Abdülmuttalib'in torunu, İyaz bin Rabia'nın kan davasıdır." Büyük Peygamber'in ikaz ve uyarılarına rağmen, özellikle Kürdistan Coğrafyası'nda sürdüren bu kanlı eylem ve hadiseleri, şiirinde dile getirir Karakoç.

"Bir ses

Bir patlayış sesi

Tabancanın yılan dili

Devrilen bir insan

Kaçışanlar, konuşanlar

Birikinti, boşanış, sessizlik ve çığlık

Yere devrilen bir insan

Kan davasından bir belge daha

Ekle ekle kara yazına

Akan kana gül ekle”

Kin ve Nefretin Aşılması

Karakoç'un bazı şiirlerinde Doğu ve Güney-Doğu Anadolu'nun cehalet dönemlerin kalma davranışlar –ki çoğu kez hükümetlerin sanat politikası sonucu meydana gelmiştir– acı acı dile getirilmiştir.

“Bir gülün hesabını sorar gibi

Şiddetli kan davalarının ülkesi

Kadınlar büyütürler çocuklarını

Bir aşı vurur gibi şahdamarlarına”

Göstererek öldürölmüş babalarının kanlı giysilerini” 12

Toplum içinde yaşayan duyarlı bir şair, çevresine,insanlara ve o insanların dünyasına bağlı kalmak zorundadır.Öyle şairler vardır ki,sosyal ve politik ihtirasların kanını alev alev tutuşturmaktan çekinmezler. Çünkü şair ve sanatkarlar, insanların ortak yönlerini,birbirine benzen yanlarını bulup ortaya çıkarmakta, muhayyile dünyasını sanat aracılığıyla ifade etme bakımından müthiş bir sorumluluk üstlenmişlerdir. Karakoç bu bilinçle:

“Savaşta cepheleyim

yaraların bezi benim

Tutsak olmayan bir erim

Tutsağın yüreğindeyim

Özgürüm ama yalnız deđilim

Kan deđilim kandan da öteyim

Özgürüm ama yalnız deđilim.”

Haksızlığa başkaldırı, insan onurunun bir gereğidir.Grev yapan işçi,Tanrı'ya baş kaldırmış patrona “dur” demek için yapıyorsa,onu alkışlamak ve ona destek olmak boynumuzun borcudur.Çatı isimli şiirinde Karakoç'un:

“Kaç aç varsa hepsi ben

Kaç hasta varsa hepsi ben

Kaç liman önlerinden dönen

İşsiz hamal hepsi ben”

gibi dizeler, onun toplumun dert ve ıstıraplarından asla uzak kalmadığını göstermektedir. Yine aynı şiirde:

“Kaç aşktan tersyüz edilmiş ben

Aşık varsa hepsi ben

Bütün çiçeklerle donanıp

Bütün insanlarla ölen” 13

demesi , Onun ince ruhundan kopan fırtınaların birer esintileridir.Karakoç,Orta-Doğu halklarını tahlil ederken ve onların yalnızlığını,ezilmişliğin ve sefaletini dile getirirken çok samimi ve içten oluşan duygularını dillendirir.

*“En yoksulu insanların
En çok ezilmiş
Ezilmişlerin bile ezildiği”*

Şeklinde tasvir eder. Karakoç'un sembolik olarak “Aşk” temasını işlediği bir şiirde de:

*“Ben çiçek gibi taşıyorum göğsümde aşkı
Ben, aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum
Gelmiş dayanmış demir kapısına sevdanın
Ben yaşamıyor gibi yaşamıyor gibi yaşıyorum
Ben aşkı göğsümde kurşun gibi taşıyorum.”*

Evrensel problemlere eğilmesi Cezayirlilerin Fransızlara karşı kahramanca başlattıkları savaş ve mücadelesini ve özgürlüklerine kavuşmak için verdikleri kavgayı ölümsüzleştiren Karakoç:

*“Cezayir süt sirkidir
Yurdunu sevenlerin
Gözlerini kimse bağlamaz
At üstünde can verirler
Atla birlik güneş doğarken “*

gibi dizeler, sadece Cezayirlileri bağımsızlık savaşına karşı ilgi ve alaka duymakla kalmamış, aynı duyarlığı Polonya ve Macaristan'ın Sovyet Rusya tarafından işgaline karşı da göstermiştir.

*“Polonya Polonya sana günaydın
Karanlıklardan çekip kaderini”*

diyerek işgali şiddetle kınamış,Macar İhtilali'ni ise şu dizelerle yüceltmeğe ve alkışlamaya çalışmıştır.

*“Ama ben Peşte'ye dönüyorum
Peşte bir kan çemberi
Işıklı çemberler içinde ölümler
Konuşturuyorlar sfenksleri
Öğretiyorlar kelimeyi yeni doğan
Çocuklara, kutsal kelimeleri”*

Bütün duyarlı sanatkarlar,bütün umutların kaybolduğu ve yokluğun bütün şiddetiyle kendini duyurduğu bir anda,topluma ruh üfleyerek onu bu ölü noktadan çekip çeviren,ilham ve inancın gücüyle doğrulup sesini yükselten şairlerdir.Pakistanlı şair ve filozof Dr Muhammed İkbâl” Gerçek sanatçıyı,estiğinde bahçedeki tomurcukların açılmasına neden olan bahara,kokularını ortalığa saçan ve insana hayat veren,bütün güzellikleri önümüze seren seher yeline ve sabah rüzgarına benzetir..Bahçeleri sarsmayan ve kendi halinde bırakan rüzgarın ne değeri olabilir?

Bağdat'ın Amerikalılar tarafından işgali,Karakoç'u derinden sarsar ve kaleme sarılır.Kan pahasına alınmış ve ölüm kusan silahlarla harap edilen İslam şehirlerine ağlar.

*"Bir kalp duracaksa
Acıdan ve ıstıraptan
O benim kalbim olsun
Senin kalbin değil
Sabah yıldızı*

Karakoç, Batı dünyasının zulüm ve işgallerini dile getirirken son derece rahatsızdır bu durumdan

*"Yaşatmaya değil,
Öldürmeğe inanmış
Diriltmeğe değil, Söndürmeğe kanmış
Bir takım eli silahlılar"*

Diye nitelendirir. Endişe , sıkıntı ve kederini bütün bir insanlığın yalana teslim oluşunu hazmedemeyen Karakoç:

*"Her zerrede ölen benim
Ölen Bağdat benim
Ve diyor ki haberci
Yanan ay, sönen gün benim
Çöken akşam ,gelen geceyim ben
Neden anlamadın bütün bunları sen
Ey Bağdat'ın altın anahtarını küle çeviren
Şam da aynı sıkıntıları çekmektedir"*

O kadar güzel olan ve doğal güzellikleriyle her kesin özlem duyduğu bir kenttir Şam

*"Tevrat çizgisi Zebur yankısı
İncil sesi Kur'an nefesi
Şam sokaklarının sabah öncesi
Ve güneşi yere indiren nefesi"*

dır. Bu kadim ve kutsal şehir,Selahaddin Eyyubi'nin yadigarıdır.Bir çok büyük ulemanın ana yurdudur.

*"Ama umutsuzluk yok, en yakın ve keskin günde
Sonunda dönecek talih, gelecek büyük atlı
Çileye batmış İslam halkı için kurtarıcı
Görünecek ilkin Şam'dadır gelenek". 14*

diyerek insanlara umut aşılar Karakoç. Sanat adamları, genellikle içlerindeki hislere kulak vererek, sadece iç dünyalarında kıpırdanan sesleri değil,günlük çalkantılara ve toplumsal olaylara karşı neler yapılabilir ,bunun rüyasını görür ve sayıklamaları da bu yöndedir genellikle.

- ¹ Bkz. Sezai Karakoç, Şiirler IV, İstanbul, 1978, S:20.
- ² Bkz. Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, C:III, İstanbul, 1969, S:600.
- ³ Bkz. Rasim Özdenören, Sezai Karakoç üzerine, Çıkış Dergisi, S:3, Ankara, Mayıs 1968.
- ⁴ Bkz. Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, C:III, İstanbul, 1966, S:437.
- ⁵ Bkz. Sezai Karakoç, Türk Şiirinin dönemleri, Sanat görüşü, Diriliş 10-11-12, İstanbul, 1967, S:48.
- ⁶ Bkz. Sezai Karakoç, Şiirler III, İstanbul, 1978, S:59.
- ⁷ Bkz. Ziya Paşa, Harabat, Mukaddime, İstanbul, 1291.s:123 .
- ⁸ Bkz. Sezai Karakoç, Şiirler III, İstanbul, 1978.s:79.
- ⁹ Bkz. Sezai Karakoç, Şiirin Oluşumu, Diriliş, S:4, İstanbul, 1974.
- ¹⁰ Bkz. Sezai Karakoç, Şiirler II, İstanbul, 1978, S:81.
- ¹¹ Bkz. Sezai Karakoç, Dirilişin Çevresinde, İstanbul, 1967, S:150.
- ¹² Bkz. Sezai Karakoç, Şiirler II, İstanbul, 1978,s:81.
- ¹³ Bkz. A.g. e.s:81.
- ¹⁴ Bkz. Şakir Diclehan, Sanat ve Düşünce Dünyasında SEZAI KARAKOÇ, İstanbul, 2015 , s:438.